

การผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในประเทศไทย :
กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดสุพรรณบุรี
Production and Marketing of Organic Jasmine Rice in Thailand :
Case Study of Surin Chiangrai and Suphanburi Provinces

อัญมณี เย็นเปี่ยม¹ และสยาม อรุณศรีมรกต¹

Anyamanee Yenpiem¹ and Sayam Aroonsrimorakot¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สภาพเศรษฐกิจและสังคม ต้นทุน ผลตอบแทนและกำไรของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ 2. วิธีการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ต้นทุนการตลาดและส่วนเหลือมการตลาดของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ 3. ปัญหา และอุปสรรคในการผลิตและการตลาดของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งหมด 30 ราย และกลุ่มตัวอย่างคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์จำนวน 6 ราย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีอายุเฉลี่ย 48.76 ปี มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานในการทำนาข้าวเฉลี่ย 2.16 คน จำนวนที่ดินที่ถือครองเฉลี่ย 30.70 ไร่ ผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เฉลี่ย 500 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 2492.45 บาทต่อไร่ ส่วนต้นทุนการผลิตเฉลี่ยรวมต่อกิโลกรัม จะเท่ากับกิโลกรัมละ 4.98 บาท ผลตอบแทนเฉลี่ย 14.91 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนผลตอบแทนเท่ากับ 7484.16 บาทต่อไร่ เมื่อหักต้นทุนทั้งหมดแล้วได้กำไรสุทธิเท่ากับ 4991.71 บาทต่อไร่ ส่วนกำไรสุทธิต่อกิโลกรัมเท่ากับ 9.93 บาท โรงสีหรือบริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีต้นทุนทางการตลาดเฉลี่ยเท่ากับ 27.75 บาทต่อกิโลกรัม ผู้ค้าปลีกมีต้นทุนทางการตลาดเฉลี่ยเท่ากับ 44.91 บาทต่อกิโลกรัม ทางด้านผลตอบแทนและส่วนเหลือมทางการตลาดของคนกลาง พบว่า เมื่อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ออกจากร้านข้าวไปจนถึงมือผู้บริโภคมีต้นทุนการตลาดรวมร้อยละ 79.10 ของราคาขายปลีก โดยเกษตรกรได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 20.90 ต้นทุนทางการตลาดคิดเป็นร้อยละ 10.97 ส่วนโรงสีหรือบริษัทค้าข้าวและผู้ค้าปลีกได้รับส่วนเหลือมการตลาดร้อยละ 31.09 และ 37.04 ตามลำดับ ปัญหาในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เกษตรกรส่วนมากพบ คือ การขาดแคลนน้ำ ปัญหาในการจำหน่ายข้าวที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาราคาข้าวไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ส่วนปัญหาด้านการตลาดของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่พบ คือ ปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงและขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทำให้ผู้บริโภคส่วนมากไม่รับรู้ถึงความสำคัญของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ผู้บริโภคจึงบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์น้อยและไม่เป็นที่แพร่หลาย

คำสำคัญ : ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ต้นทุนการผลิต การตลาด

¹ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The research of Production and marketing of Organic Jasmine Rice in Thailand: case study of Surin Chiangrai and Suphanburi provinces has objectives in area of study: 1. to study Economic/Social situation, Cost, Benefit and Profit of the agriculturists/farmers 2. to study the way of market of Jasmine rice, Cost of market and Market margin of Jasmine rice vendor and 3. to study Problem and obstacle of Production/Marketing of Organic Jasmine Rice by interviewing 30 farmers and 6 traders.. From research we found that the agriculturists/farmers had an average age around 48.76 years. There are 2.16 members in farm averagely. They owned the land about 30.70 rais. The Production output of Organic Jasmine Rice was around 500 kg/rai. In term of Cost and Benefit of Organic Jasmine Rice Production, we found that the average cost was 2,492.24 baht/rai. The average cost per kg was 4.98 baht. The benefit of Organic Jasmine Rice Production was 14.91 baht/kg. So, the benefit of that per rai was around 7,484.16 baht. Gross profit per rai was 4,991.71 baht. Net profit per kg was 9.93 baht. Mill/Trading company had an average Marketing Cost around 27.75 baht/kg. Reseller had got Marketing cost average 44.91 baht/kg. In term of Benefit and Marketing Margin for Traders, when the rice was dispatched from farm to consumers, the overall Marketing cost was 79.10% of Reseller price. The agriculturists/farmers got 20.90%. Marketing cost was 10.97%. Mill/Trading company and Reseller had gained Marketing Margin 31.09% and 37.04%, respectively. For the problem of Production, most agriculturists /farmers (66.67%) had the problem of drought. However, the problem of sales was that there was not a Standard price (70%).In area of Marketing, traders faced with i) high cost of logistics ii) lack of communication to promote the benefit of Organic Jasmine Rice. The number of consumer therefore was pretty low and limit.

Keywords : Organic Jasmine rice, Production Cost, Marketing

E-mail : anyamanee2000@hotmail.com

คำนำ

จากการที่ประเทศต่างๆ ได้นำวิธีการทำการเกษตรแบบเกษตรสมัยใหม่มาใช้ เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บเกี่ยวได้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช สารป้องกันกำจัดวัชพืช สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช เป็นต้น ซึ่งผลจากการทำการเกษตรสมัยใหม่โดยใช้สารเคมีชนิดต่างๆเหล่านี้ มีผลทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก นอกจากนั้นสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรแบบเกษตรสมัยใหม่ยังตกค้างและปนเปื้อนในอาหาร และส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ตามมาจนอาจทำให้ถึงขั้นทำให้เสียชีวิตได้ (กองบรรณาธิการ, 2544) ซึ่งวิกฤตการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของเกษตรกร และผู้บริโภคได้ชี้ให้เห็นว่าการทำการเกษตรแผนใหม่โดยใช้สารเคมีได้เดินทางมาถึงจุดวิกฤต การใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงตลอดเวลา 30 ปีที่ผ่านมาได้ทำให้ดินเสื่อมสภาพ ระบบนิเวศน์เสีย ผลผลิตตกต่ำลง แมลงดื้อยาขึ้น ผลักดันให้ชาวนาต้องใช

สารเคมีมากยิ่งขึ้น จึงต้องใช้ต้นทุนสูงขึ้น ขาดทุนมากขึ้น ดินและสภาพแวดล้อมก็เสื่อมสภาพยิ่งขึ้น (กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร, 2544) การปนเปื้อนของสารเคมีได้ทำให้ชาวนา และผู้บริโภคป่วยและตายมากขึ้นทุกปีจากรายงานของกองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร พบว่าการเพิ่มปริมาณของสารเคมีเพื่อใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ สารกำจัดแมลง (Insecticides) สารกำจัดโรคพืช (Fungicides) และสารกำจัดวัชพืช (Herbicides) สารทั้งสามประเภทจัดเป็นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีการนำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรก และการนำเข้าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชมีปริมาณและมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ถึงปี พ.ศ.2543 โดยปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ในปี พ.ศ.2537 เท่ากับ 19,879 ตัน และ 1,960 ล้านบาท ตามลำดับ เพิ่มขึ้นเป็น 50,272 ตัน และ 7,634 ล้านบาท ตามลำดับ ในปี พ.ศ.2543 (กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร, 2544) สำหรับการเพิ่มขึ้นของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดการสะสมหรือตกค้างของสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโดยเฉพาะสุขภาพผู้ผลิตซึ่งมีการสัมผัสสารเคมีโดยตรง จากการรายงานข้อมูลของกองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข (2544) เกี่ยวกับการเกิดโรคจากการทำงาน พบว่า ผู้ป่วยด้วยโรคจากการประกอบอาชีพ 4,853 ราย ส่วนใหญ่เป็นการป่วยจากสารกำจัดศัตรูพืชถึง 4,427 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.22 ของทั้งหมด (กองระบาดวิทยา กรมอนามัย , 2544)

การเกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) เป็นระบบหนึ่งของการผลิตทางการเกษตรที่อยู่ในทางเลือกของเกษตรแบบยั่งยืนเป็นระบบการเกษตรที่นำเอาสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น เศษเหลือจากการเกษตรต่างๆ กลับมาใช้ประโยชน์ ในบางครั้งอาจนำเอาสิ่งมีชีวิต เช่น จุลินทรีย์บางชนิดเข้ามาช่วยในกิจกรรมทางการเกษตร การเกษตรอินทรีย์จะไม่มีการใช้สารเคมีหรือสารสังเคราะห์โดยกรรมวิธีทางเคมีต่างๆ ซึ่งรวมถึงการใช้ปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงบำรุงดินและการใช้สารเคมีในการควบคุมศัตรูพืช การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินจะให้ความสำคัญแก่ปุ๋ยธรรมชาติ และปุ๋ย อินทรีย์เป็นหลัก และในกรณีที่เกิดปัญหาการระบาดของศัตรูพืชก็จะปล่อยให้ศัตรูธรรมชาติ (Natural Enemies) ควบคุมศัตรูพืช (Pests) เอง หรือควบคุมโดยวิธีชีวภาพ (Biological Control) หรืออาจใช้สารสกัดจากพืช (Plant Extracts) ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งการเกษตรอินทรีย์จึงถือเป็นจุดเริ่มของความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตหันมาทำการเกษตรอินทรีย์ (โสภณ ศรีบาง, 2544)

ระบบเกษตรอินทรีย์จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกู่กุดวิกฤติของประเทศไทย เนื่องจากเป็นระบบการผลิตที่ต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในประเทศสูงมากจนมิต้องนำเข้าปัจจัยการผลิตอย่าง เช่น เมล็ดพันธุ์ลูกผสม ปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืช อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูความสมบูรณ์ของแผ่นดินที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเกษตรประหยัดเงินตราในประเทศ สามารถส่งออกผลผลิตได้ราคาสูงกว่าสินค้าเกษตรธรรมดาทั่วไป ทั้งให้สุขภาพที่ดีแก่เกษตรกรผู้ผลิตให้ผลผลิตที่เป็นอาหารที่ดีแก่สุขภาพของผู้บริโภค

แม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายด้านการผลิต และการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างชัดเจน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่เคยชินต่อการผลิต ด้วยวิธีการทำการเกษตรแบบเกษตรสมัยใหม่โดยใช้ปุ๋ยและสารเคมีมาเป็นเวลานานโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพของมนุษย์ และสภาพแวดล้อม ดังนั้นการปรับเปลี่ยนวิธีการเกษตรมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพ รวมถึงการเกษตรที่คำนึงถึงสุขภาพของมนุษย์และสภาพแวดล้อม ย่อมเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการผลิตแบบดั้งเดิม อีกทั้งการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยนทำให้ผลผลิตลดลงมากถึงประมาณร้อยละ 25-50 ของผลผลิตเดิมในระยะแรกของการปรับเปลี่ยนการผลิต ส่งผลให้รายได้

ของเกษตรกรลดลง ประกอบกับการที่เกษตรกรไทยยังคงค่อนข้างขาดแคลนเทคโนโลยี ในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย เพราะที่ผ่านมา มีเพียงเกษตรกรบางกลุ่มที่ทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ที่พัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอินทรีย์ลงสู่การปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี แต่ก็เป็นเพียงเกษตรกรกลุ่มเล็กๆ ที่มีได้เน้นการผลิตเป็นการค้าหรือส่งออกเป็นหลัก (บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์, 2547) ส่วนบริษัทเอกชนที่ทำงานร่วมกับเกษตรกรเฉพาะกลุ่ม มิได้พัฒนาหรือเผยแพร่เทคโนโลยีการเกษตรอินทรีย์เกษตรกรทั่วไป ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ทำได้ในกลุ่มเกษตรกรส่วนน้อย และไม่ขยายตัวตามความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว (บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์, 2547)

ทำให้เห็นว่า การที่เกษตรกรที่พึ่งตัวเองเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจด้านการตลาดด้วยนั้นเป็นข้อด้อย เพราะหลังจากการ ผลิตจะมีผลผลิตออกมามาก แต่ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจะเห็นได้ว่า นโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์จะไม่เกิดผลถ้าหากขาดตลาดรองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของข้าวหอมมะลิ อินทรีย์ที่ต่อเอาใจใส่ในกระบวนการดูแลตลอดระยะเวลาการผลิต และหลังการเก็บเกี่ยวเป็นอย่างดี ไม่เช่นนั้นจะเกิดการเสียหายได้ง่าย จึงควรมีการสนับสนุนทางด้านการผลิตและการตลาดให้กับเกษตรกร เพื่อรองรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่จะออกสู่ตลาดตามนโยบายการส่งเสริมของรัฐบาล การศึกษาการผลิตและการตลาดของข้าวอินทรีย์นี้เกิดจากฐานคิดที่ว่า การผลิตและการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตข้าวหอมมะลิเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนให้เกษตรกรทำการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์จะไม่บังเกิดผล หากไม่สนับสนุนให้เกิดตลาดรองรับ งานวิจัยเรื่องการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จึงเกิดขึ้นด้วยความคาดหวังว่าการศึกษานี้จะได้แนวทาง ในการจัดการด้านการผลิตและการตลาดของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ที่เหมาะสมกับระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสอบถามข้อมูลออกเป็น 2 ชุด ตามกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกร และ กลุ่มคนกลาง

วิธีการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และครอบคลุมวัตถุประสงค์มากที่สุด ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายไว้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้จากการสุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้ระยะเวลา 1 เดือน (30 วัน) ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลครบถ้วนทั้งหมด 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดสุพรรณบุรี ได้กลุ่มตัวอย่างที่ยอมเปิดเผยข้อมูลทั้งหมด 6 แห่ง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ผ่านแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นในการศึกษา ดังนี้

- สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- สภาพต้นทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- สภาพการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- โครงสร้างต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน และกำไรที่ได้จากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- วิธีการตลาด ต้นทุนทางการตลาด ส่วนเหลือจากการตลาด ของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for windows นำเสนอโดยตาราง กราฟ แผนภูมิ ประกอบการบรรยาย โดยใช้สถิติต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์
 - ข้อมูลสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลแบบแผนการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลปัญหาทางด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
- 2) ข้อมูลผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์
 - ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลการจัดการด้านการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลต้นทุนการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)
 - ข้อมูลปัญหาในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการตลาดของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)

ผลและวิจารณ์

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

1) สถานภาพทั่วไปของเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่า 46 ปี (ร้อยละ 33.33) และอายุระหว่าง 51 – 55 ปี (ร้อยละ 30.00) มีอายุเฉลี่ย 48.76 ปี สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดระดับประถมต้น (ร้อยละ 40.00) และมีมัธยมปลาย/ ปวช. (ร้อยละ 26.67) มีสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน (ร้อยละ 53.33) มีจำนวนเฉลี่ย 3.76 คน ในครอบครัวมีสมาชิกที่เป็นแรงงานในการทำนาข้าวหอมมะลิอินทรีย์จำนวน 2 คน (ร้อยละ 83.33) มีจำนวนเฉลี่ย 2.16 คน เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง (ร้อยละ 76.67) ที่เหลือมีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง และเช่าที่ดินด้วยบางส่วน (ร้อยละ 23.33) จำแนกออกเป็นที่ดินของตนเอง จำนวนที่ถือครองน้อยกว่า 21 ไร่ (ร้อยละ 33.33) และ 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 26.67) มีที่ดินเฉลี่ย 30.70 ไร่ และที่ดินที่เป็นที่ดินเช่า จำนวนที่ถือครอง 11 – 20 ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 57.14) มีที่ดินเฉลี่ย 16 ไร่ โดยมีจำนวนที่ดินที่ถือครองรวม 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 33.33) และ 31 – 40 ไร่ (ร้อยละ 26.67) มีที่ดินเฉลี่ย 34.43 ไร่ เกษตรกรเสียภาษีที่ดินของตนเองในราคา 5 บาท/ไร่ ส่วนที่ดินเช่าเสียค่าเช่ามากกว่า 2,000 บาท/ไร่ (ร้อยละ 42.86) และน้อยกว่า 1,001 บาท/ไร่ มีค่าเช่าเฉลี่ย 1,593.57 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายที่ดินทั้งหมด/ปี พบว่า เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 1,500 บาท/ปี (ร้อยละ 76.67) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 6,171.16 บาท/ปี เมื่อคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายที่ดินทั้งหมด/ไร่ พบว่า เกษตรกรมีค่าใช้จ่าย 5 บาท/ไร่ (ร้อยละ 76.67) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 177.22 บาท/ไร่

เกษตรกรมีการปลูกพืชรองนอกจากการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้แก่ ข้าวโพด (ร้อยละ 23.33) โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดน้อยกว่า 6 ไร่ (ร้อยละ 71.73) มีพื้นที่ปลูกเฉลี่ย 6.57 ไร่ ผลผลิตข้าวโพดที่ปลูกได้ทั้งหมด/ปี มีจำนวน 2,501 กิโลกรัมขึ้นไป/ปี (ร้อยละ 57.14) มีจำนวนผลผลิตเฉลี่ย 3,114.28 กิโลกรัม/ปี สามารถจำหน่ายได้ในราคา 5.00 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 71.43) มีราคาเฉลี่ย 4.78 บาท/กิโลกรัม โดยมีรถมารับซื้อถึงที่ไร่ทั้งหมด เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายข้าวโพดปีน้อยกว่า 10,001 บาท/ปี (ร้อยละ 42.86) และ 10,001 – 20,000 บาท/ปี มีรายได้เฉลี่ย 17,142.85 บาท/ปี นอกจากนั้น เกษตรกรยังปลูกลำไย (ร้อยละ 10.00) โดยมีพื้นที่ปลูกลำไย 5 ไร่ 10 ไร่ และ 14 ไร่ (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) มีพื้นที่เฉลี่ย 9.66 ไร่ มีผลผลิตลำไยทั้งหมด/ปี 2,000 กิโลกรัม/ปี (ร้อยละ 66.67) มีผลผลิตเฉลี่ย 1,500 กิโลกรัม/ปี สามารถจำหน่ายได้ในราคา 10 บาท/กิโลกรัม โดยมีรถมารับซื้อถึงที่สวนทั้งหมด เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายลำไย/ปี 20,000 บาท/ปี มากที่สุด (ร้อยละ 66.67) มีรายได้เฉลี่ย 15,000 บาท/ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้นอกภาคเกษตร (ร้อยละ 53.33) ซึ่งส่วนใหญ่มาจาก การรับจ้าง (ร้อยละ 81.25) และการค้าขาย (ร้อยละ 18.75) โดยรับจ้างได้รับค่าแรง 101 – 150 บาท/วัน (ร้อยละ 61.54) มีค่าแรงเฉลี่ย 128.69 บาท/วัน เมื่อคำนวณเป็นรายปีจะมีรายได้ไม่น้อยกว่า 5,001 บาท/ปี (ร้อยละ 46.15) และ 5,001 – 10,000 บาท/ปี (ร้อยละ 38.46) มีรายได้เฉลี่ย 7,383.07 บาท/ปี ส่วนรายได้จากการค้าขาย เกษตรกรมีรายได้ 4,000 บาท/ปี 25,000 บาท/ปี และ 35,000 บาท/ปี (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) มีรายได้เฉลี่ย 21,333.33 บาท/ปี ทำให้เกษตรกรมีรายได้รวมนอกภาคเกษตรทั้งหมดปีน้อยกว่า 5,000 บาท/ปี (ร้อยละ 43.75) และ 5,001 – 10,000 บาท/ปี (ร้อยละ 31.25) มีรายได้รวมเฉลี่ย 9,998.75 บาท/ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 86.67) โดยเกษตรกรมีภาระหนี้สินจากการกู้ธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 100.00) กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 11.54) และกู้กองทุนเงินล้าน (ร้อยละ 7.69) มีจำนวนรวมเงินกู้ทั้งหมด 50,001 – 100,000 บาท (ร้อยละ 30.77) และ 15,001 – 200,000 บาท (ร้อยละ 26.92) มีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 162,884.62 บาท โดยมีอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 7.00 – 7.99 (ร้อยละ 69.23) มี อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยร้อยละ 7.32 ซึ่งเงินที่กู้เกษตรกรนำไปใช้ทำการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ร้อยละ 92.31) ใช้ จ่ายในครัวเรือน (ร้อยละ 23.08) ค่าขาย (ร้อยละ 15.38) ทำการเกษตรอื่นๆ (ร้อยละ 11.54) ค่าเล่าเรียนลูก (ร้อย ละ 11.54) ปลูกบ้าน (ร้อยละ 11.54) และซื้อรถยนต์ (ร้อยละ 3.85) ตามลำดับ

2) สภาพทั่วไปของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ส่วนใหญ่ประกอบกิจการเป็นร้านค้าปลีก (ร้อยละ 50.00) และโรงสี (ร้อยละ 33.33) เริ่มดำเนินกิจการหลังปี พ.ศ. 2540 (ร้อยละ 50.00) และก่อนปี พ.ศ. 2535 (ร้อยละ 33.33) มีทุนที่ ใช้ในการดำเนินกิจการเริ่มแรกน้อยกว่า 5,000,001 บาท (ร้อยละ 66.67) มีทุนเฉลี่ย 11,183,333.33 บาท ได้จากผู้ ถือหุ้นทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) โดยมีคนงานน้อยกว่า 21 คน (ร้อยละ 50.00) และ 21 – 40 คน (ร้อยละ 33.33) มี คนงานเฉลี่ย 32.17 คน

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพราะมีสาเหตุที่สำคัญ คือ การผลิตข้าว หอมมะลิอินทรีย์ปลอดภัยในการผลิต (ร้อยละ 50.00) มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน (ร้อยละ 36.67) ต้องการ ให้ผู้บริโภคปลอดภัย สุขภาพดีและไม่ได้รับสารพิษจากการบริโภคข้าว (ร้อยละ 30.00) ราคาผลผลิตสูงกว่าข้าวที่ ผลิตแบบใช้สารเคมี (ร้อยละ 23.33) ผู้ปลูกเองมีปัญหาด้านสุขภาพ (ร้อยละ 20.00) และต้นทุนต่ำกว่าการผลิตข้าว แบบใช้สารเคมี (ร้อยละ 16.67) โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ร้อยละ 50.00) บริษัทผู้มารับซื้อข้าวหอมมะลิ อินทรีย์ (ร้อยละ 26.67) และเพื่อนเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 23.33) เป็นผู้ชักชวนและส่งเสริมให้ปลูกปลูก ความต้องการความช่วยเหลือที่เกษตรกรต้องการได้จากทางราชการ คือ การประกันราคาผลผลิต (ร้อยละ 86.67) การจัดหาตลาดที่แน่นอน (ร้อยละ 63.33) การขยายกลุ่มผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 60.00) การ ส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 46.67) การอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต และจัดการ (ร้อยละ 30.00) และการ ทัศนศึกษา/ดูงาน (ร้อยละ 26.67)

เกษตรกรมีพื้นที่ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 40.00) และน้อยกว่า 21 ไร่ (ร้อยละ 30.00) มีพื้นที่เฉลี่ย 28.73 ไร่ มีการการปรับสภาพดินก่อนทำการปลูกโดยใช้ปุ๋ยคอก (ร้อยละ 80.00) ปุ๋ยหมัก (ร้อยละ 56.67) และปุ๋ยพืชสด (ร้อยละ 26.67) เกษตรกรปลูกต้นกล้าด้วยวิธีการหว่านข้าวแห้ง (ร้อยละ 80.00) ใช้วิธีการปัก ดำ (ร้อยละ 13.33) และทั้งหว่านข้าวแห้งและแบบปักดำ (ร้อยละ 6.67) มีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติในการบำรุงข้าว (ร้อย ละ 93.33) มีการกำจัดศัตรูพืช (ร้อยละ 86.68) ด้วยสารสกัดชีวภาพ (ร้อยละ 80.77) มีการป้องกันกำจัดโรคพืช (ร้อยละ 53.33) ด้วยสารสกัดชีวภาพ (ร้อยละ 87.50) ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยรถเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 86.67)

เกษตรกรมีการเก็บข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เก็บเกี่ยวได้ไว้เป็นเก็บเมล็ดพันธุ์ ในปริมาณน้อยกว่า 501 กิโลกรัม และ 501 – 1,000 กิโลกรัม มากที่สุด (ร้อยละ 26.67 เท่ากัน) มีปริมาณเฉลี่ย 1,571.50 กิโลกรัม ผลผลิตที่ เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมด/ปีมีจำนวน 10,001 – 15,000 กิโลกรัม/ปี (ร้อยละ 40.00) และ น้อยกว่า 10,001 กิโลกรัม/ปี

(ร้อยละ 26.67) มีผลผลิตเฉลี่ย 14,316.66 กิโลกรัม/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นผลผลิต/ไร่แล้วมีจำนวน 500 กิโลกรัม/ไร่ (ร้อยละ 90.00) มีผลผลิตเฉลี่ย 500 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกร (ร้อยละ 96.67) เกษตรกรมีแผนที่จะทำนาต่อไปในพื้นที่เท่าเดิม นอกจากนั้นก็มีแผนที่จะเพิ่มพื้นที่ทำนา (ร้อยละ 3.33) เพราะแนวโน้มข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีราคาดี (ร้อยละ 100.00)

ตอนที่ 3 สภาพต้นทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามมีต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์/กิโลกรัมน้อยกว่า 3.01 บาท/กิโลกรัม และ 4.01 – 5.00 บาท/กิโลกรัม มากที่สุด (ร้อยละ 23.33 เท่ากัน) และ 6.01 – 7.00 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 20.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 5.00 บาท/กิโลกรัม เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ไร่ พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 2,001 บาท/ไร่ (ร้อยละ 33.33) และ 2,001 – 2,500 บาท/ไร่ (ร้อยละ 23.33) มีต้นทุนเฉลี่ย 2,492.45 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ปี พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 50,001 บาท/ปี (ร้อยละ 33.33) และ 50,001 – 75,000 บาท/ปี (ร้อยละ 30.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 74,361.16 บาท/ปี ซึ่งสามารถแยกประเภทของต้นทุนเป็นรายประเภทได้ดังนี้

1) ต้นทุนพื้นที่ที่ใช้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนพื้นที่ที่ใช้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์/ปีน้อยกว่า 15,001 บาท/ปี (ร้อยละ 76.67) มีต้นทุนพื้นที่เฉลี่ย 6,039.50 บาท/ปี เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ไร่ พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 101 บาท/ไร่ (ร้อยละ 76.67) มีต้นทุนพื้นที่เฉลี่ย 195.30 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นต้นทุนพื้นที่/กิโลกรัม พบว่า มีต้นทุนพื้นที่น้อยกว่า 50 สตางค์/กิโลกรัม (ร้อยละ 76.67) มีต้นทุนพื้นที่เฉลี่ย 41 สตางค์/กิโลกรัม

2) ต้นทุนทรัพย์สินทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีทรัพย์สินทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ คือ ยุ้ง-ฉาง (ร้อยละ 100.00) รถไถเดินตาม (ร้อยละ 73.33) เครื่องสูบน้ำ (ร้อยละ 50.00) รถปิคอัพ (ร้อยละ 43.33) เครื่องฉีดยา (ร้อยละ 33.33) รถอีแต๋น (ร้อยละ 33.33) และรถแทรกเตอร์ (ร้อยละ 10.00) ซึ่งสามารถคำนวณเป็นต้นทุน/กิโลกรัม พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 1 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 43.33) และ 1 - 2 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 30.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 1.63 บาท/กิโลกรัม เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ไร่ พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 501 บาท/ไร่ (ร้อยละ 43.33) และ 501 – 1,000 บาท/ไร่ (ร้อยละ 30.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 821.28 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ปี พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 10,001 บาท/ปี และ 10,001 – 20,000 บาท/ปี มากที่สุด (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) มีต้นทุนเฉลี่ย 750.00 บาท/ปี

3) ต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีปัจจัยที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ คือ ปุ๋ยธรรมชาติ (ร้อยละ 93.33) เมล็ดพันธุ์ข้าว (ร้อยละ 90.00) ปุ๋ยชีวภาพ (ร้อยละ 90.00) ปูนขาว (ร้อยละ 80.00) สารชีวภาพป้องกันกำจัดโรคพืช (ร้อยละ 53.33) และพันธุ์พืชตระกูลถั่ว (ร้อยละ 50.00) ซึ่งสามารถคำนวณเป็นต้นทุน/ปี พบว่า มีต้นทุน 5,000 – 10,000 บาท/ปี และมากกว่า 15,000 บาท/ปี มากที่สุด (ร้อยละ 36.67 เท่ากัน) มีต้นทุนเฉลี่ย 12,133.16 บาท/ปี เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/ไร่ พบว่า มีต้นทุนน้อยกว่า 301 บาท/ไร่ (ร้อยละ 30.00) และ 301 - 400 บาท/ไร่ (ร้อยละ 20.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 448.32 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นต้นทุน/กิโลกรัม พบว่า มีต้นทุน 51 สตางค์ - 1 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 43.33) และมากกว่า 1 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 36.67) มีต้นทุนเฉลี่ย 89 สตางค์/กิโลกรัม

4) ต้นทุนแรงงานที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการใช้แรงงานใน

การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ คือ การไถ การหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว การใส่ปุ๋ยธรรมชาติ/คั้ง (ช่วงปลูก) และการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 96.67) การตากข้าว (ร้อยละ 93.33) การขนส่งไปขาย (ร้อยละ 90.00) การใส่ปุ๋ยธรรมชาติ (ร้อยละ 80.00) การใส่ปุ๋ยขาว (ร้อยละ 76.67) การป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยสารสกัดชีวภาพ (ร้อยละ 53.33) และการใช้ฮอร์โมน (ร้อยละ 50.00) ซึ่งสามารถคำนวณเป็นต้นทุนปี พบว่า มีต้นทุน 20,001 – 25,000 บาท/ปี (ร้อยละ 23.33) น้อยกว่า 20,000 บาท/ปี และ 25,001 – 30,000 บาท/ปี (ร้อยละ 20.00 เท่ากัน) มีต้นทุนเฉลี่ย 28,289.00 บาท/ปี เมื่อคำนวณเป็นต้นทุนไร่ พบว่า มีต้นทุน 1,001 – 1,100 บาท/ไร่ (ร้อยละ 36.67) และน้อยกว่า 1,001 บาท/ไร่ (ร้อยละ 33.33) มีต้นทุนเฉลี่ย 1,027.55 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นต้นทุนปี พบว่า มีต้นทุน 2.01 – 2.50 บาท/ปี (ร้อยละ 46.67) และน้อยกว่า 2.01 บาท/ปี (ร้อยละ 40.00) มีต้นทุนเฉลี่ย 2.05 บาท/ปี

ตอนที่ 4 สภาพการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนจำหน่ายผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เก็บเกี่ยวได้ให้แก่ กลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 70.00) บริษัทค้าข้าว (ร้อยละ 26.67) และโรงสี (ร้อยละ 3.33) โดยจำหน่ายในรูปแบบของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ร้อยละ 93.33) และในรูปแบบของข้าวปลอดสารพิษ (ร้อยละ 6.67) โดยมีผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดราคาขาย (ร้อยละ 96.67) โดยราคาที่จำหน่าย/กิโลกรัม คือ 14.50 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 50.00) และ 15.50 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 33.33) มีราคาเฉลี่ย 14.91 บาท/กิโลกรัม เมื่อคำนวณเป็นราคาไร่ พบว่า จำหน่ายในราคา 7,250 บาท/ไร่ (ร้อยละ 40.00) และ 7,750 บาท/ไร่ (ร้อยละ 30.00) มีราคาเฉลี่ย 7,484.16 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นรายได้จากการจำหน่ายปี พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ 150,001 – 200,000 บาท/ปี (ร้อยละ 30.00) และน้อยกว่า 150,001 บาท/ปี (ร้อยละ 23.33) มีรายได้เฉลี่ย 214,100.00 บาท/ปี เมื่อนำราคาที่ขายได้มาคำนวณกับต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรมีกำไรจากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์/กิโลกรัม 11.01 – 12.00 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 26.67) และ 8.01 – 9.00 บาท/กิโลกรัม (ร้อยละ 23.33) มีกำไรเฉลี่ย 9.95 บาท/กิโลกรัม เมื่อคำนวณเป็นกำไรไร่ พบว่า มีกำไร 4,001 – 5,000 บาท/ไร่ และ 5,001 – 6,000 บาท/ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 36.67 เท่ากัน) มีกำไรเฉลี่ย 4,991.70 บาท/ไร่ เมื่อคำนวณเป็นกำไรปี พบว่า มีกำไรน้อยกว่า 100,001 บาท/ปี (ร้อยละ 33.33) และ 100,001 – 150,000 บาท/ปี (ร้อยละ 26.67) มีกำไรเฉลี่ย 139,738.83 บาท/ปี

ในส่วนของคนกลางผู้รับซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ผู้ตอบแบบสอบถาม รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรผู้ผลิตโดยตรง (ร้อยละ 50.00) และรับซื้อจากโรงสี (ร้อยละ 33.33) โดยการออกไปซื้อถึงแหล่งและผู้ขายนำมาส่งให้ในปริมาณ 201 – 400 ตัน (ร้อยละ 50.00) มีปริมาณการรับซื้อเฉลี่ย 663.67 ตัน ซึ่งมีการรับซื้อผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ตลอดปี (ร้อยละ 50.00) และช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ (ร้อยละ 33.33) ช่วงที่ขาดแคลนผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ คือ ช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน (ร้อยละ 100.00) คุณภาพข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่รับซื้ออยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 66.67) การขนส่งผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ใช้รถบรรทุก 10 ล้อ (ร้อยละ 50.00) ผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์บรรจุหีบห่อในถุงสุญญากาศ และถุงสุญญากาศและกระสอบ (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) แหล่งที่นำผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไปจำหน่ายต่อ คือ ร้านค้าปลีกและส่งออก และผู้บริโภคโดยตรง (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) โดยกำหนดราคาที่ขายตามต้นทุน (ร้อยละ 50.00) และ กำหนดตามราคาข้าวที่ซื้อ (ร้อยละ 33.33) มีการรับข่าวสารทางการตลาดมากที่สุดจากสื่อสิ่งพิมพ์และนิตยสาร โทรทัศน์ โปสเตอร์และใบปลิว และ

นักวิชาการเกษตร (ร้อยละ 83.33 เท่ากัน) Internet (ร้อยละ 33.33) ป้ายโฆษณาและวิทยุ (ร้อยละ 16.67 เท่ากัน) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 โครงสร้างต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน และกำไรที่ได้จากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

จากการศึกษาต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ซึ่งประกอบด้วย ต้นทุนพื้นที่ที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ต้นทุนทรัพย์สินทางการเกษตร ต้นทุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และต้นทุนแรงงานที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ซึ่งคำนวณจากต้นทุนการผลิตของเกษตรกรจำนวน 30 ราย จากการศึกษาพบว่า ต้นทุนพื้นที่ที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 195.30 บาทต่อไร่ ต้นทุนทรัพย์สินทางการเกษตรเท่ากับ 821.28 บาทต่อไร่ ต้นทุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 448.32 บาทต่อไร่ ต้นทุนแรงงานที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 1027.55 บาทต่อไร่ รวมต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อไร่เท่ากับ 2,492.45 บาท เหลือเป็นกำไรสุทธิ 4991.71 บาทต่อไร่ เมื่อคิดเป็นกิโลกรัมเกษตรกรจะมีต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์กิโลกรัมละ 4.98 บาท ราคาขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์กิโลกรัมละ 14.91 บาท คงเหลือเป็นกำไรสุทธิต่อกิโลกรัมเท่ากับ 9.93 บาท และต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อปีเท่ากับ 72,422.49 บาท เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อปีเท่ากับ 214,100 บาท คงเหลือเป็นกำไรสุทธิต่อปีเท่ากับ 141,677.51 บาท (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน และกำไรที่ได้จากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

รายการ	บาท/ไร่	บาท/กก.	บาท/ปี
ต้นทุนพื้นที่ที่ใช้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์	195.30	0.41	6039.50
ต้นทุนทรัพย์สินทางการเกษตร	821.28	1.63	25,960.83
ต้นทุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์	448.32	0.89	12,133.16
ต้นทุนแรงงานที่ใช้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์	1,027.55	2.05	28,289.00
ต้นทุนรวมทั้งหมด	2492.45	4.98	72,422.49
ผลตอบแทนต่อไร่	7484.16	-	-
กำไรสุทธิต่อไร่	4991.71	-	-
ราคาขายต่อกิโลกรัม	-	14.91	-
กำไรสุทธิต่อกิโลกรัม	-	9.93	-
รายได้จากการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อปี	-	-	214,100.00
กำไรสุทธิต่อปี	-	-	141,677.51

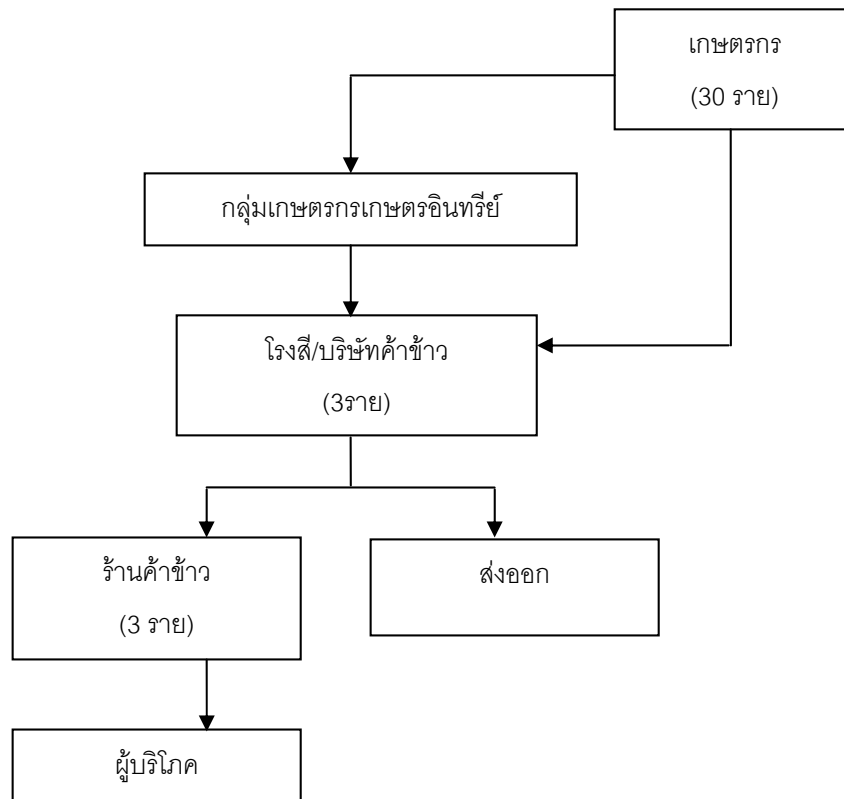
ตอนที่ 6 วิธีการตลาด ต้นทุนทางการตลาด ส่วนเหลือการตลาด ของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษารายการค้าในส่วนนี้เป็นการศึกษาวิธีการตลาด ต้นทุนทางการตลาด ส่วนเหลือการตลาด ของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยศึกษาจากผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มารับซื้อข้าวหอมมะลิจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษามาในส่วนที่ 1 จำนวน 6 รายโดยเป็นผู้ค้าตั้งแต่ผู้รวบรวมผลผลิต

จากนาข้าวของเกษตรกร มาจนถึงผู้ค้าที่นำผลผลิตข้าวมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภค ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 วิธีการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์

วิธีการตลาดของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ทำการศึกษา พบว่า ผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เกษตรกรผลิตได้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 จะถูกรวบรวมโดยประธานกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ก่อนจำหน่ายให้กับโรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ส่วนผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เหลือ ร้อยละ 30 เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับโรงสี/บริษัทค้าข้าวโดยตรงโดยไม่ผ่านกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ โรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะแปรรูปผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์จากข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร โดยผลผลิตข้าวสารส่วนหนึ่งโรงสี/บริษัทค้าข้าวจะจำหน่ายให้กับร้านค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อจำหน่ายต่อไปให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ ส่วนผลผลิตข้าวสารที่เหลือโรงสี/บริษัทค้าข้าวจะส่งออกเพื่อจำหน่ายในต่างประเทศ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 วิธีการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์

6.2 ต้นทุนทางการตลาด

จากการศึกษาต้นทุนทางการตลาดโดยการคำนวณต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นเนื่องจากกิจกรรมการขนย้ายผลผลิตผลข้าวหอมมะลิอินทรีย์จากนาข้าวของเกษตรกรมายังผู้บริโภคสามารถรวบรวมต้นทุนการผลิตได้ดังนี้

6.2.1 ต้นทุนทางการตลาดของโรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ต้นทุนการตลาดของโรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้แก่ ค่าซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายในการสีข้าว ค่าภาชนะบรรจุ ค่าประกันภัย ค่าสูญเสียน้ำหนัก และค่าน้ำค่าไฟ จากการศึกษ

พบว่าต้นทุนการตลาดทั้งหมดของโรงสีโรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 27.75 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุนที่สูงที่สุดเป็นต้นทุนค่าซื้อข้าว ซึ่งเท่ากับ 15.00 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 54.05 ของต้นทุนทางการตลาดทั้งหมด ส่วนต้นทุนที่รองลงมา ได้แก่ ค่าแรงงาน ซึ่งเท่ากับ 3.62 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 13.05 ของต้นทุนทางการตลาดทั้งหมด ส่วนต้นทุนค่าขนส่ง ค่าใช้จ่ายในการสีข้าว ค่าภาชนะบรรจุ ค่าประกันภัย ค่าสูญเสียน้ำหนัก และค่าน้ำค่าไฟ เท่ากับ 1.92, 0.75, 3.14, 0.39, 2.59 และ 0.34 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 6.92, 2.70, 11.32, 1.41, 9.33 และ 1.23 ของต้นทุนรวมทางการตลาดตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงต้นทุนทางการตลาดของโรงสี/บริษัทค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

รายการ	บาทต่อกิโลกรัม	ร้อยละ
1. ค่าซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์	15.00	54.05
2. ค่าขนส่ง	1.92	6.92
3. ค่าแรงงาน	3.62	13.05
4. ค่าใช้จ่ายในการสีข้าว	0.75	2.70
5. ค่าภาชนะบรรจุ	3.14	11.32
6. ค่าประกันภัย	0.39	1.41
7. ค่าสูญเสียน้ำหนัก	2.59	9.33
8. ค่าน้ำค่าไฟ	0.34	1.23
รวมต้นทุนทางการตลาด	27.75	100

6.2.2 ต้นทุนทางการตลาดของร้านค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ผู้ค้าปลีก)

ต้นทุนการตลาดของร้านค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้แก่ ค่าซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน ค่าภาชนะบรรจุ ค่าประกันภัย ค่าสูญเสียน้ำหนัก และค่าน้ำค่าไฟ จากการศึกษพบว่าต้นทุนการตลาดทั้งหมดของร้านค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 44.91 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุนที่สูงที่สุดเป็นต้นทุนค่าซื้อข้าว ซึ่งเท่ากับ 40.27 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 89.67 ของต้นทุนทางการตลาดทั้งหมด ส่วนต้นทุนที่รองลงมา ได้แก่ ค่าแรงงาน ซึ่งเท่ากับ 3.73 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 8.31 ของต้นทุนทางการตลาดทั้งหมด ส่วนต้นทุนค่าขนส่ง ค่าภาชนะบรรจุ ค่าประกันภัย ค่าสูญเสียน้ำหนัก และค่าน้ำค่าไฟ เท่ากับ 0.53, 0.22, 0.04, 0.03 และ 0.09 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 1.18, 0.49, 0.09, 0.07 และ 0.20 ของต้นทุนรวมทางการตลาดตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงต้นทุนทางการตลาดของร้านค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ผู้ค้าปลีก)

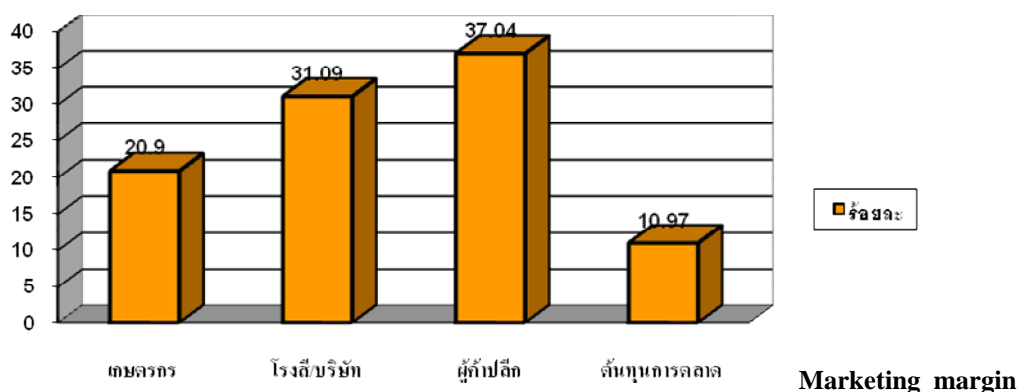
รายการ	บาทต่อกิโลกรัม	ร้อยละ
1. ค่าซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์	40.27	89.67
2. ค่าขนส่ง	0.53	1.18
3. ค่าแรงงาน	3.73	8.31
4. ค่าภาชนะบรรจุ	0.22	0.49
5. ค่าประกันภัย	0.04	0.09
6. ค่าสูญเสียน้ำหนัก	0.03	0.07
7. ค่าน้ำค่าไฟ	0.09	0.20
รวมต้นทุนทางการตลาด	44.91	100

6.3 ผลตอบแทน และส่วนเหลือทางการตลาด

เมื่อผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ถูกส่งออกจากนาข้าวเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคจะเกิดค่าใช้จ่ายทางการตลาดหรือต้นทุนทางการตลาดที่เกิดจากการดำเนินการของผู้ค้าในแต่ละระดับ และกำไรของผู้ค้าแต่ละระดับ ซึ่งรวมกันเรียกว่าส่วนเหลือทางการตลาด

จากการศึกษาส่วนเหลือทางการตลาดของผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในครั้งนี้ พบว่า เมื่อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ออกจากนาข้าวไปจนถึงมือผู้บริโภคจะมีต้นทุนการตลาดรวมร้อยละ 79.10 ของราคาขายปลีก โดยเกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 20.90 ต้นทุนทางการตลาดคิดเป็นร้อยละ 10.97 ส่วนโรงสี/บริษัทค้าข้าวและผู้ค้าปลีกจะได้รับส่วนเหลือการตลาดร้อยละ 31.09 และ 37.04 ตามลำดับ (แผนภูมิที่ 1)

Percentage

แผนภูมิที่ 1 ส่วนเหลือทางการตลาดของข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ตอนที่ 7 ปัญหาอุปสรรคในการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์

การศึกษปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทำการศึกษาจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จำนวน 30 ราย และคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จำนวน 6 ราย โดยในเกษตรกรจะทำการศึกษปัญหาทางด้านการผลิต และการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ส่วนคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการตลาด ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

7.1 ปัญหาทางการผลิตและการจำหน่ายข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

ปัญหาในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกรร้อยละ 66.67 มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก รองลงมาร้อยละ 63.33 พบปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตสูง ส่วนเกษตรกรร้อยละ 56.67 มีปัญหาในเรื่องผลผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ที่ผลิตได้มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดเกษตรกรร้อยละ 46.67 มีปัญหาในเรื่องพบโรคและแมลงรบกวน เกษตรกรร้อยละ 36.67 มีปัญหาในเรื่องราคาของปัจจัยการผลิตมีราคาแพง เกษตรกรร้อยละ 33.33 มีปัญหาในเรื่องขาดแคลนทุนในการผลิต เกษตรกรร้อยละ 20 มีปัญหาในเรื่องการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยาก เกษตรกรร้อยละ 10 มีปัญหาในเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และมีปัญหาในเรื่องขาดแรงงานในการดูแล และเกษตรกรร้อยละ 3.33 มีปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์และสารสกัดจากธรรมชาติหาได้ยาก

ทางด้านปัญหาในการจำหน่ายผลผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 70 มีปัญหาในเรื่องราคาข้าวหอมมะลินทรีย์ไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน รองลงมาร้อยละ 50 เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องกลุ่มผู้ซื้อที่มีจำนวนน้อย ไม่มีการประกันราคาผลผลิต และถูกพ่อค้ากดราคา เกษตรกรร้อยละ 36.67 มีปัญหาในเรื่องไม่มีความรู้ด้านการตลาดทำให้ไม่สามารถเจรจาต่อรองกับพ่อค้าที่มารับซื้อได้ เกษตรกรร้อยละ 26.67 ประสบปัญหาในเรื่องปริมาณผลผลิตไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถกำหนดปริมาณผลผลิตที่จะส่งขายได้ เกษตรกรร้อยละ 10 มีปัญหาในเรื่องไม่มีตลาดรับซื้อที่แน่นอนและระบบการผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดสุดท้ายเกษตรกรร้อยละ 3.33 ถูกพ่อค้าหักราคา (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงปัญหาทางการผลิตและการจำหน่ายข้าวหอมมะลินทรีย์

รายการ	รวม	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	30		
ราคาของปัจจัยการผลิตมีราคาแพง		11	36.67
โรคและแมลงรบกวน		14	46.67
ขาดแคลนทุนในการผลิต		10	33.33
ปัญหาเรื่องน้ำ		20	66.67
ผลผลิตที่ได้้น้อย		17	56.67
ดินขาดความอุดมสมบูรณ์		3	10.00
ต้นทุนการผลิตสูง		19	63.33
ขาดแคลนแรงงานในการดูแล		3	10.00
ปุ๋ยอินทรีย์/สารสกัดจากธรรมชาติหาได้ยาก		1	3.33
การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยาก		6	20.00
ปัญหาด้านการจำหน่ายข้าวหอมมะลินทรีย์ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	30		
ไม่มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน		3	10.00
มีกลุ่มผู้ซื้อน้อย		15	50.00
ไม่มีการประกันราคา		15	30.00

รายการ	รวม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีราคามาตรฐาน		21	70.00
พ่อค้ากลางราคา		15	50.00
ไม่มีความรู้ด้านการตลาด		11	36.67
ปริมาณผลผลิตไม่สม่ำเสมอ		8	26.67
ระบบการผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด		3	10.00
พ่อค้า/โรงสี/บริษัทห้กราคา		1	3.33

7.2 ปัญหาด้านการตลาดและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการตลาดของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่าปัญหาทางด้านการตลาดที่สำคัญของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีดังนี้

- 1) สถานที่จำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์อยู่ห่างไกลพื้นที่ผลิตทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง (ร้อยละ 100.00)
- 2) ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทำให้ผู้บริโภคส่วนมากไม่รับรู้ถึงความสำคัญของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ผู้บริโภคจึงบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์น้อยและไม่เป็นที่แพร่หลาย (ร้อยละ 100.00)
- 3) เกิดความเสียหายและสูญเสียน้ำหนักมาก เนื่องจากต้องมีการขนส่งผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์มาจำหน่ายในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นระยะทางที่ไกลทำให้ข้าวหอมมะลิอินทรีย์เกิดความเสียหายจากการขนส่งและเกิดการสูญเสียน้ำหนัก (ร้อยละ 66.67)
- 4) ข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีราคาสูงทำให้ผู้บริโภคส่วนหนึ่งไม่นิยมที่จะบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ร้อยละ 66.67)
- 5) ค่าแรงงานสูงและขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 33.33)
- 6) ผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์น้อยทำให้ไม่สามารถขยายตลาดผู้ซื้อให้กว้างขวางได้ (ร้อยละ 33.33)

สรุปผลและเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในประเทศไทย สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่ากับ 2492.45 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยรวมต่อกิโลกรัมเท่ากับ 4.98 บาท และผลตอบแทนในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อกิโลกรัมเท่ากับ 14.91 บาท ส่วนผลตอบแทนต่อไร่เท่ากับ 7484.16 บาท เมื่อหักต้นทุนแล้วได้กำไรสุทธิเท่ากับ 4991.71 บาทต่อไร่ กำไรสุทธิต่อกิโลกรัมเท่ากับ 9.93 บาท

โรงสี/บริษัทที่ทำการค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 27.75 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนผู้ค้าปลีกมีต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 44.91 บาทต่อกิโลกรัม ทางด้านผลตอบแทนและส่วนเหลือมทางการตลาดของคนกลางพบว่าเมื่อข้าวหอมมะลิอินทรีย์ออกจากร้านข้าวไปจนถึงมือผู้บริโภค จะมีต้นทุนการตลาดรวมจะคิดเป็นร้อยละ 79.10 ของ

ราคาปลีก โดยเกษตรกรได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 20.90 ต้นทุนทางการตลาดคิดเป็นร้อยละ 10.97 ส่วนโรงสี/บริษัทค้าข้าวและผู้ค้าปลีกได้รับส่วนเหลือจากการตลาดร้อยละ 31.09 และ 37.04 ตามลำดับ

ส่วนปัญหาในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 66.67) มีปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำ ส่วนปัญหาในการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 70) ประสบกับปัญหาราคาข้าวไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ส่วนปัญหาทางด้านการตลาดของคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่าผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะพบกับปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง และขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทำให้ผู้บริโภคส่วนมากไม่รับรู้ถึงความสำคัญของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ผู้บริโภคจึงบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์น้อยและไม่เป็นที่แพร่หลาย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากยังมีผู้ผลิตและผู้บริโภคจำนวนน้อย และผลผลิตส่วนมากได้ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ตลาดในประเทศยังเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเห็นคุณค่าและความสำคัญของผลิตผลเกษตรอินทรีย์ที่มีต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์

อย่างไรก็ดี จากผลของการวิจัยพบข้อสำคัญที่มีประโยชน์ต่อการผลิต และการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หรือการเกษตรอินทรีย์ประเภทอื่นๆ ของประเทศไทย ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1) เสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

- รัฐบาลควรเห็นความสำคัญและประโยชน์ รวมทั้งกำหนดนโยบายเพิ่มพื้นที่ผลิตผลข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้มากขึ้น
- รัฐบาลควรมีมาตรการหรือนโยบายต่อเนื่อง ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้มากขึ้น
- รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการสร้างฝายหรืออ่างเก็บน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- รัฐบาลควรโดยกรมวิชาการเกษตร ควรเร่งศึกษา วิจัย และพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- รัฐบาลโดยเฉพาะหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตลาดกลางการค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนทราบ
- รัฐบาลควรเร่งดำเนินการกำหนดมาตรฐาน หรือตรารับรองคุณภาพของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เช่นเดียวกับสินค้าประเภทอื่นๆ
- รัฐบาลควรส่งเสริมให้สถาบันการเงินในกำกับให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำพิเศษ แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- รัฐบาลควรมีมาตรการประกันราคาผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้กับเกษตรกร
- รัฐบาลควรเน้นประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายตามสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคทั่วไปรับรู้ถึงประโยชน์ของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม

- รัฐบาลโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดธรรมชาติ กำจัดศัตรูพืช เพื่อสร้างองค์ความรู้และช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร
 - รัฐบาลโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรเร่งจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ รวมทั้งช่วยเหลือ กำกับ ดูแล และให้ความรู้ในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสหกรณ์ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
 - รัฐบาลโดยกรมการค้าภายใน ควรจัดตั้งหรือจัดหาตลาดเพื่อเป็นช่องทางในการรับรองและกระจายผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้อย่างทั่วถึง
 - รัฐบาลโดยกรมการค้าภายใน ควรจัดมหกรรมหรืองานส่งเสริมการขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เพื่อให้สินค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นที่รู้จัก และยอมรับของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์มากขึ้น
- 2) **เสนอแนะต่อเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์**
- เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตและลดต้นทุนในการผลิต
 - เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อการรวบรวมผลผลิตในพื้นที่ผลิต ให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ผลผลิตไม่กระจัดกระจาย และสามารถต่อรองราคาปัจจัยการผลิตให้อยู่ในราคาที่เหมาะสมได้
 - เกษตรกรควรมีความซื่อสัตย์และจริงใจในการปลูก/การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ไม่แอบใช้สารเคมี)
 - เกษตรกรควรรักษาคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้สม่ำเสมอตลอดเวลา
- 3) **เสนอแนะต่อคนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์**
- คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรมีการแบ่งจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อจำหน่ายในท้องที่ โดยให้มีมาตรฐานเดียวกันกับข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่จะนำมาส่งผู้ค้าในกรุงเทพมหานคร
 - คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรขยายหรือเพิ่มจำนวนร้านค้าหรือตัวแทนจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้มีมากยิ่งขึ้น และกระจายครอบคลุมอยู่ทั่วทุกพื้นที่
 - คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรรับซื้อผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์จากเกษตรกรด้วยความเป็นธรรมทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย (ไม่กดราคา)
 - คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรมีการส่งเสริมการขาย เช่น การแจก แคม หรือลดราคาข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในบางโอกาสเพื่อกระตุ้นยอดขาย และเพื่อให้ผู้บริโภคสนใจซื้อข้าวหอมมะลิอินทรีย์มากยิ่งขึ้น
 - คนกลางผู้ค้าข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรทำการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทางการตลาดตามสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
- 4) **เสนอแนะต่อผู้บริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์**
- ผู้บริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นประจำ และอย่างต่อเนื่อง เพื่อสุขภาพที่ดีของตนเองและสมาชิกในครอบครัว
 - ผู้บริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรให้ความรู้ แนะนำ และชักชวนผู้ใกล้ชิดให้หันมาบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เพื่อแสดงความรักและความห่วงใยแก่ผู้ใกล้ชิดทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร. 2544. **ข้อมูลปริมาณการนำเข้าสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ (อัดสำเนา)
- บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์. 2547. **การผลิตข้าวอินทรีย์**. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเกษตรกรในการมหกรรมข้าวโลก (World Rice Expo) เพื่อเฉลิมฉลองปีข้าวสากล วันที่ 1-5 กันยายน 2547 ณ พิพิธภัณฑสถานเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. (โรเนียว) 16 หน้า.
- โสภณ ศรีบาง. 2544. **การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยวิธีการผลิตแบบข้าวอินทรีย์และแบบข้าวปลอดสารพิษในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ปีการเพาะปลูก 2542/43**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กองระบาดวิทยา กรมอนามัย. 2544. **รายงานโรคจากการประกอบอาชีพ**. สถานการณ์แนวโน้มของปัญหาอาชีพอนามัยในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2551. แหล่งที่มา :
website: <http://www.anamai.moph.go.th/factsheet/occu1-2.html>
- กองระบาดวิทยา กรมอนามัย. 2544. **รายงานจำนวนผู้ป่วยผู้ตายด้วยโรคพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช**. จำนวนผู้ป่วยผู้ตายด้วยโรคจากการประกอบอาชีพ. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2551. แหล่งที่มา :
website: <http://www.anamai.moph.go.th/stat/data/sd>